

“Tüm bu anlattıklarımız kapsamında ilgili hükmün iptali ile birlikte iki yol olacaktır. Ya alacak belirli olacak ve belirli dava (tam eda davası) açılacak ve eksiklik olması halinde HMK m. 119/2 uyarınca talebin açık olmadığı kabul edilerek, alacağın belirli hale getirilmesi için davacıya bir haftalık kesin süre verilecek, talep sonucu netleştirilecek, ya da belirsiz olması halinde bunun gerekçeleri ile ortaya konulması istenecek ve tespit edilebilen değer üzerinden dava açılacaktır.

Anayasa mahkemesi kararları da bu doğrultudadır. Şöyle ki; İsmail Avcı Başvurusu, AYM, Başvuru No: 2019/12190, K. T. 22.02.2022, para.69 vd., Resmî Gazete, S: 31815, T: 20.04.2022; Faysal Çifçi ve Diğerleri Başvurusu, AYM, Başvuru No: 2019/17969, K. T. 08.06.2023, para.21, Resmî Gazete, S: 32331, T: 06.10.2023. Söz konusu kararlarda Anayasa Mahkemesi, belirsiz alacak davasının özünde bir eda davası olmasından hareketle belirli alacaklar bakımından belirsiz alacak davası açılması hâlinde, ancak Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 119. maddesinin 2. fıkrası uyarınca davacıya süre verilerek talep sonucuna ilişkin eksikliğin giderilmesinin talep edilebileceğini, dava şartı eksikliğinin giderilebilir olduğu hâllerde öncelikle bu eksikliğin tamamlanmaya çalışılması gerektiğini ifade ederek davanın hukukî yarar eksikliği yönünden reddinin hem zamanaşımına ilişkin maddî hukuktan kaynaklanan sorunlara sebebiyet vermesi hem de yeniden dava açmaya zorlanması nedeni ile davacı bakımından aşırı külfetli olduğunu kabul etmiştir.

İtiraz konusu yaptığımız kısmi davaya ilişkin kısımların iptaliyle birlikte belirlenemeyen alacaklar açısından belirsiz alacak davası açılacak olup alacağın tümü için de zamanaşımının dava açılması ile kesilecek, uzun yargılama ve sonrasında ıslah ile davalının zamanaşımı def’i ileri sürerek davacının alacağının zamanaşımına uğraması engellenecek, başkaca temerrüt hali olmaması halinde alacağın tamamı için davanın açıldığı tarihten itibaren faize hükmedilecek, ıslahın başkaca bir usul işleminde kullanılması veya ıslah yoluna başvurulmaması halinde ek dava açılmasının önüne geçilmiş olunacaktır.

Uzayan yargılamalar adil yargılanma hakkını ihlal ettiği gibi yargılamanın uzaması nedeniyle ıslah tarihi itibarıyla alacakların kısmen veya tamamen zamanaşımına uğraması da mülkiyet hakkını ihlal etmektedir. İlgili maddelerin iptali ile vatandaşın mülkiyet hakkının ihlalinin de önüne geçilmiş olacaktır.

Belirsiz alacak davasına yönelik olarak uygulamada ortaya çıkan sorunlardan birisi, davacının dava türüne ilişkin iradesinin dava dilekçesinden açıkça anlaşılamadığı hâllerde mahkemece ne şekilde karar verilmesi gerektiğidir. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu tarafından verilen kararlarda, belirsiz alacak davasının istisnâ niteliği haiz olduğu ve bu davanın açıldığının dava dilekçesinde açıkça belirtilmesi gerektiği kabul edilmiş; bu şekilde bir belirleme yapılmadan açılan davalarda Yargıtay’ın bazı daireleri davaya kısmî dava olarak devam edilmesi gerektiğine, bazı daireleri ise hukukun hâkim tarafından re’sen uygulanması gerektiğinden hareketle hâkimin davayı belirsiz alacak davası olarak görmesi gerektiğine karar vermiştir. Kısmi davaya ilişkin hükmün iptali ile birlikte artık bu tartışmalar da son bulacaktır.

Belirsiz alacak davası özünde bir eda davası olup bu davada davacı, alacağının varlığının tespitini ve tamamının ödenmesine hükmedilmesini istemektedir. Belirsiz alacak davasını genel eda davasından ayıran yön, talep sonucunun zamanaşımı veya davanın genişletilmesi yasağına tabi olmaksızın artırılabilmesine imkân sağlamasıdır. Belirsiz alacak davasında davacı, alacağının miktarını veya değerini tam olarak belirleyemediği için davasının miktarını ya da değerini sonradan artırmak üzere en düşük miktar veya değerden

göstermektedir. Ancak alacağın varlığının tespiti ile karşı tarafın bunu ödemeye mahkûm edilmesi yönünden belirsiz alacak davasının genel eda davasından hiçbir farkı bulunmamaktadır. Bunun yanında belirsiz alacak davası, zamanaşımının tüm alacak yönünden kesilmesi ve alacağın miktarının veya değerinin kesin olarak belirlenebilir olmasından sonra davanın genişletilmesi yasağına tabi olmaksızın değerinin artırılabilmesi imkânı sağlaması yönüyle eda davasına nazaran avantajlar sağlamaktadır. Bu sebeple bir alacağın belirsiz alacak davası olarak yargılamaya konu edilmesi alacaklılar yönünden tercih edilen bir durumdur.

Kısmi davaya ilişkin iptal kararı vermenin doğru olup olmadığı tartışmasının esas başlangıç noktası, bu maddenin yokluğunun hukuk düzleminde bir eksiklik oluşturup oluşturmayacağıdır. Bu maddenin iptali ile yargılamalara belirli ve belirsiz alacak davaları hakim olacaktır. Alacağın belirli olduğu durumlarda belirli alacak davası ve belirsiz olduğu durumlarda yaklaşık değeri belirtilmek suretiyle belirsiz alacak davası açılacaktır. Kısmi dava hukukun temel mantığına son derece aykırı bir müessesedir. Her ne kadar pratik usullerin uygulanması yargılamanın olmazsa olması ise de hukuk uygulayıcıları genelde belirli kalıpların dışına çıkamamaktadırlar. Çünkü yeni ve pratik metoddan ziyade alışılmış uygulamaları devam ettirme düşünceleri daha çok tercih edilen bir durumdur. Bu hali ile kısmi dava HUMK döneminden kalma olup bir türlü bundan vazgeçilememiştir. Kaldı ki belirsiz alacak davası HMK'nın ilk halinde yer almayıp komisyon görüşmeleri ile eklendiği de göz önünde bulundurulduğunda belirsiz alacak davasının kısmi davadan daha yararlı olduğu hususunun dahi öneminin kavranmadığı, kalıplaşmış kısmi dava uygulamasından bir türlü vazgeçilmeyerek hak ihlallerine devam edildiği açıktır.

Kısmi dava yürürlükte kaldıkça bu hükme dayanılarak dava açılması halinde hak ihlalleri devam edecektir. Belirli alacak davası olarak açılması gereken hallerde kısmi dava yoluna başvurulduğu hususu göz önünde bulundurulduğunda "davacı da davasını belirli alacak olarak açsaydı alacağı zamanaşımına uğramayacaktı veya faiz bu tarihten itibaren işlemeye başlayacaktı" düşüncesiyle hareket etmek de hatalıdır. Kanunda bu noksanlığın veya hatanın sonuçlarının, o yola başvuran tarafa yüklenilmesi, devletin yargılamanın sevk ve idaresine ilişkin yasal düzenlemeler yapma yükümlüğüne aykırıdır. Talep net olmalıdır. Alacak tamamen belirli ise belirli alacak davası olarak açılmalı, eksiklik olması halinde ise talebini netleştirmek üzere HMK 119/1-ğ ve 119/2 maddesi uyarınca mahkemece süre verilmelidir. Belirsiz alacak davası açılması halinde ise hesaplanabilir değer üzerinden dava açılmalı, talebin netleşmesi halinde tarafça belirlenen miktara uygun olarak arttırılıp azaltılma beyanına uygun olarak hüküm kurulmalıdır. Kısmi alacak davası olarak açılan davaların bu hükmün iptali ile birlikte artık belirsiz alacak davası olarak açılması ve böylece belirsiz alacak davasının kapsamı genişletilerek hak ihlallerinin önüne geçilmesi sağlanacaktır. Örneğin son giydirilmiş brüt ücret üzerinden hesaplanan kıdem tazminatı veya brüt ücret üzerinden hesaplanan ihbar tazminatlarının hesaplanması taraflarca yapılabilecek ve belirli alacak davası olarak açılabilir nitelikte olsa da Mahkemelerin dahi bilirkişi raporu ile tespit ederek hüküm kurduğu diğer alacak kalemlerinin belirsiz olarak açılması ve böylece hak ihlallerine sebebiyet vermeksizin hüküm kurulacak olması göz önünde bulundurulduğunda bu itiraza konu ilgili kısımların iptali elzemdir.

Kısmi davanın özellikle uzayan yargılamalar nedeniyle alacağın zamanaşımına uğraması nedeniyle birçok bireysel başvuru yapıldığı ve Anayasa Mahkemesinin bu hususta ihlal kararları verdiği bilinen bir gerçektir. Yine uzun yargılama nedeniyle enflasyon karşısında vatandaşın alacağının değerinin düşmesine karşılık görebileceğimiz faiz hususunun da kısmi davada ıslah ile birlikte işlemeye başlaması ayrı bir ihlal sebebidir. Bu mağduriyetlerin kökten çözümünün tek yolu kısmi davaya ilişkin itiraz konusu ettiğimiz kısımların iptalidir.

Kısmi davanın olumsuz yanlarında biri de ıslah hakkının kullanılmasından sonra alacak miktarı ek bilirkişi raporu vs durumlarda artış gösterdiğinde yeniden ıslah yapılamayacağından ek dava açılması gerekeceğidir. Bu hususta ekte gönderdiğimiz örnek dosyalardan da anlaşılacağı üzere aynı konuya ilişkin birden fazla kez dava açılması emek mesai iş gücü kaybı ve devlet için külfettir. Ancak belirsiz alacak davası söz konusu olduğunda böyle bir durum olsa dahi bedel artırımından sonra ıslah dilekçesi sunabilecek ve ek dava açılmasının önü tamamen kapanmış olacaktır.

İPTALİ İSTENEN KANUN MADDESİNİN ANAYASA'ya ve AİHS'ye AYKIRILIĞI VE HUKUKİ GEREKÇESİ :

Anayasa'nın 2. maddesi (Cumhuriyetin nitelikleri - Hukuk devleti) uyarınca yapılan değerlendirmede;

Anayasa'nın 2. maddesinde belirtilen hukuk devleti eylem ve işlemleri hukuka uygun, insan haklarına saygılı, bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren, her alanda adil bir hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, hukuki güvenliği sağlayan, Anayasa'ya aykırı durum ve tutumlardan kaçınan, hukuk kurallarıyla kendini bağlı sayan ve yargı denetimine açık olan devlettir. (AYM, E.2023/161, K.2024/53, 22/02/2024, § ...) (AYM, E.2017/48, K.2017/129, 26/07/2017, § ...)

Anayasa'nın anılan maddesinde güvence altına alınan hukuk devleti ilkesi gereği kanunlar kamu yararı amacıyla çıkarılır. Anayasa Mahkemesinin kararlarına göre kamu yararı genel bir ifadeyle bireysel, özel çıkarılardan ayrı ve bunlara üstün olan toplumsal yararı ifade etmektedir. Kanunun amaç ögesi bakımından Anayasa'ya uygun sayılabilmesi için çıkarılmasında kamu yararı dışında bir amacın gözetilmemiş olması gerekir. Kanunun kamu yararı dışında bir amaçla yalnız özel çıkarlar için veya yalnızca belirli kişilerin yararına olarak çıkarılmış olduğu açıkça anlaşılabiliriyorsa amaç unsuru bakımından Anayasa'ya aykırılık söz konusudur. (AYM, E.2023/161, K.2024/53, 22/02/2024, § ...)

Kural uyarınca kısmi dava hak arama özgürlüğüne bir engel oluşturmakla birlikte geçmiş zamandan bu yana süregelen bir uygulamadır. Devletin bu anlamda temel hak ve hürriyetleri koruyup güçlendirecek şekilde düzenlemeler yaparak kısmi davanın kaldırılması ve belirsiz alacak davasının kapsamını genişletmesi gerekmektedir.

Diğer yandan kanun koyucu, takdir yetkisi kapsamındaki düzenlemeleri yaparken hukuk devleti ilkesinin de bir gereği olan ölçülülük ilkesiyle bağlıdır. Söz konusu ilke, kuralda öngörülen düzenleme ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin bulunmasını gerektirmektedir (AYM, E.2020/95, K.2022/3, 26/1/2022, § 17; E.2019/88, K.2022/159, 13/12/2022, § 28).(AYM, E.2023/161, K.2024/53, 22/02/2024, § ...)

Bu bağlamda yukarıda detaylıca açıklandığı üzere kısmi davanın temel hak ve özgürlüklere müdahale eden bir yanının olduğu, bu müdahalelerin ölçülü olmadığı, devletin temel hak ve hürriyetleri güçlendirecek şekilde düzenleme yapma yükümlülüğü olduğu, bu nedenle itiraza konu kısımların iptali gerekmektedir.

Hukuki güvenlik ile belirlilik ilkeleri, hukuk devletinin ön koşullarındandır. Kişilerin hukuki güvenliğini sağlamayı amaçlayan hukuki güvenlik ilkesi hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını

gerekli kılar. Belirlilik ilkesi ise yasal düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır ve uygulanabilir olmasını, ayrıca kamu otoritelerinin keyfi uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesini ifade etmektedir. Bu bakımdan kanunun metni, bireylerin gerektiğinde hukuki yardım almak suretiyle hangi somut eylem ve olguya hangi hukuksal yaptırımın veya sonucun bağlandığını belli bir açıklık ve kesinlikte öngörebilmelerine imkân verecek düzeyde kaleme alınmış olmalıdır. Dolayısıyla kanunun uygulanması öncesinde muhtemel etki ve sonuçlarının yeterli derecede öngörülebilir olması gereklidir (AYM, E.2013/39, K.2013/65, 22/5/2013; Karlıs A.Ş., § 34). Belirlilik ilkesi hukuksal güvenlikle bağlantılı olup birey, belirli bir kesinlik içinde hangi somut eylem ve olguya hangi hukuksal yaptırımın veya sonucun bağlandığını, bunların idareye hangi müdahale yetkisini doğurduğunu kanundan öğrenebilme imkânına sahip olmalıdır. Birey, ancak bu durumda kendisine düşen yükümlülükleri öngörüp davranışlarını düzenleyebilir (Karlıs A.Ş., § 34).

6100 sayılı Kanun'un 107. maddesinin gerekçesinden de anlaşılacağı üzere belirsiz alacak davasının öngörülme amacı hak arama hürriyetinden yararlanılmayı sağlamak ve kişilerin mahkemeye erişimlerini kolaylaştırmaktır. Kanun koyucu, alacaklının alacağını tam olarak hesaplamasının mümkün olmadığı durumlarda usule ilişkin gereklilikler sebebiyle hak kaybına uğramasını önlemek amacıyla belirsiz alacak davası açılması imkânı getirmiştir. Bu yönüyle belirsiz alacak davasının esasın usule feda edilmesini önlemeye yönelik olarak getirilen bir hukuki çare olduğu anlaşılmaktadır. (... .., B. No: 2019/12190, 22/2/2022, § ...)

Kısmi dava ise gerek faiz başlangıcı, gerek temerrüt tarihi gerekse de zamanaşımı yönlerinden vatandaşın haklarına hâlel getirmektedir. Bunun önüne geçebilmek vatandaşın devlete güven duyabilmesinin bir gereğidir. Ayrıca bu müdahale, müdahaleyi haklı kılacak hiçbir sebebin olmaması nedeniyle ölçsüzdür.

Anayasa'nın 5. (Devletin Temel Amaç ve Görevleri - kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmak) uyarınca yapılan değerlendirmede;

Anayasa'nın 5. maddesinde "Devletin temel amaç ve görevleri, Türk Milletinin bağımsızlığını ve bütünlüğünü, ülkenin bölünmezliğini, Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır." denilmektedir. Buna göre kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak devletin temel amaç ve görevlerindendir.

Anayasa'nın 5. maddesinde; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmak, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmak devletin temel amaç ve görevleri arasında sayılmıştır. Buna göre bireylerin yaşam şartlarının iyileştirilmesi ve hak ve özgürlüklere ulaşmalarının önündeki her türlü engelin kaldırılması devletin anayasal bir ödevidir. (Tuğçe Akgül Maraş, B. No: 2019/6744, 1/11/2023, § ...)

Yasadaki bu ayırım ve bunun neticeleri olarak meydana gelen hukuki sınırlamalar adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak niteliktedir. Sınırlamalara kaldırmak devletin yükümlülüğündedir.

Anayasa'nın 10. maddesi (Kanun Önünde Eşitlik) uyarınca yapılan değerlendirmede;

Anayasa'nın 10. maddesinde "Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir./ Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür. Bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz./ Çocuklar, yaşlılar, özürlüler, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz./ Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz./ Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar." denilmek suretiyle kanun önünde eşitlik ilkesine yer verilmiştir.

Anayasa'nın anılan maddesinde belirtilen kanun önünde eşitlik ilkesi hukuksal durumları aynı olanlar için söz konusudur. Bu ilke ile eylemli değil hukuksal eşitlik öngörülmüştür. Eşitlik ilkesinin amacı aynı durumda bulunan kişilerin kanunlar karşısında aynı işleme bağlı tutulmalarını sağlamak, kişiler arasında ayırım yapılmasını ve kişilere ayrıcalık tanınmasını önlemektir. Bu ilkeyle, aynı durumda bulunan kimi kişi ve topluluklara ayrı kurallar uygulanarak kanun karşısında eşitliğin çiğnenmesi yasaklanmıştır. Kanun önünde eşitlik, herkesin her yönden aynı kurallara bağlı tutulacağı anlamına gelmez. Durumlarındaki özellikler, kimi kişiler ya da topluluklar için değişik kuralları ve uygulamaları gerektirebilir. Aynı hukuksal durumlar aynı, ayrı hukuksal durumlar farklı kurallara bağlı tutulursa Anayasa'da öngörülen eşitlik ilkesi zedelenmez.

Kısmi dava yürürlükte kaldığı sürece bazı alacak kalemleri için tartışmalar devam edecek ve o alacak kaleminin kısmi mi yoksa belirsiz mi açılması gerektiği hususunda uygulamada farklı tartışmalara sebebiyet verilecektir. Bu tartışmalar nedeniyle aynı alacak kalemlerine ilişkin farklı kişilerce farklı mahkemelerde açılan davalarda eşit olmayan kararlar çıkacak ve kısmi - belirsiz niteliğine göre zamanaşımı, faiz başlangıcı ve temerrüt gibi hususlarda eşit olmayan kararlar çıkacaktır.

Anayasa'nın 13. maddesi (Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması) uyarınca yapılan değerlendirmede;

Anayasa'nın 13. maddesinde "Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz." denilmektedir. Buna göre mahkemeye erişim hakkına sınırlama getiren düzenlemelerin kanunla yapılması, ayrıca Anayasa'da öngörülen sınırlama sebebine uygun ve ölçülü olması gerekir.

Esasen temel hakları sınırlayan kanunun bu niteliklere sahip olması Anayasa'nın 2. maddesinde güvenceye alınan hukuk devleti ilkesinin de bir gereğidir. Hukuk devletinde, kanuni düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır, uygulanabilir ve nesnel olması, ayrıca kamu otoritelerinin keyfi uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesi gerekir. Kanunda bulunması gereken bu nitelikler hukuki güvenliğin sağlanması bakımından da zorunludur. Zira bu ilke hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar (AYM, E.2015/41, K.2017/98, 4/5/2017, §§ 153, 154).

Dolayısıyla Anayasa'nın 13. maddesinde sınırlama ölçütü olarak belirtilen kanunilik, Anayasa'nın 2. maddesinde güvenceye bağlanan hukuk devleti ilkesi ışığında yorumlanmalıdır.

Anayasa'nın 13. maddesinde güvence altına alınan ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen sınırlamanın amaca ulaşmaya uygun olmasını, gereklilik amaç bakımından sınırlamanın zorunlu olmasını, diğer bir ifadeyle aynı amaca daha hafif bir sınırlama ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise hakka getirilen sınırlama ile amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir. Kuralla mahkemeye erişim hakkına getirilen sınırlamanın elverişlilik, gereklilik ve orantılılık alt ilkelerine uygun olması gerekir.

Bu kapsamda mahkemeye erişim hakkını sınırlamaya yönelik bir kanuni düzenlemenin şeklen var olması yeterli olmayıp kuralların keyfiliğe izin vermeyecek şekilde belirli ve öngörülebilir nitelikte olması gerekir.

Kısmi davaya ilişkin düzenleme ile birlikte temerrüt tarihi, faiz başlangıcı ve zamanaşımı hususlarında farklılıklar bulunduğu ve kısmi davanın hak talep edenin aleyhine sonuçlar doğurduğu, bu düzenlemenin hakka ulaşmaya sınırlama getirdiği ve bu sınırlamanın, amaca ulaşmaya elverişli olmadığı, zorunlu bir gerekliliğinin olmadığı, ulaşılmak istenen amaç ile bu sınırlama arasında makul bir dengenin olmaması nedeniyle ölçülülük ilkesine aykırı olduğu sonucuna varılmıştır.

Anayasa'nın 35. maddesi (Mülkiyet Hakkı) uyarınca yapılan değerlendirmede;

Anayasa'nın 35. maddesinde "Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir./Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir./ Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz." denilmektedir. Anayasa'nın anılan maddesiyle güvenceye bağlanan mülkiyet hakkı, ekonomik değer ifade eden ve parayla değerlendirilebilen her türlü mal varlığı hakkını kapsamaktadır (AYM, E.2018/106, K.2019/80, 16/10/2019, § 14). Bu bağlamda, mülk olarak değerlendirilmesi gerektiğinde kuşku bulunmayan menkul ve gayrimenkul mallar ile bunların üzerinde tesis edilen sınırlı aynı haklar ve fıkri hakların yanı sıra icrası kabil olan her türlü alacak da mülkiyet hakkının kapsamına dâhildir (Mahmut Duran ve diğerleri, B. No: 2014/11441, 1/2/2017, § 60).

Bu bağlamda mülkiyet hakkı, maddi varlığı bulunan taşınır ve taşınmaz mal varlığını kapsadığı gibi maddi bir varlığı bulunmayan hak ve alacakları da içermektedir. Bu kapsamda bir kısım alacakların zamanaşımına uğraması, faiz hususunda ıslah tarihinin esas alınması mülkiyet hakkına müdahaledir. Kısmi davanın iptali ile birlikte alacaklar için bu neviden hak kayıplarının önüne geçilmiş olacaktır.

Anayasa'nın 36. maddesi (Hak Arama Hürriyeti - adil yargılanma hakkı) uyarınca yapılan değerlendirmede;

Anayasa'nın 36. maddesinde "Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir./Hiçbir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınamaz." denilmektedir. Anılan maddeyle güvence altına alınan dava yoluyla hak arama özgürlüğü, bir temel hak niteliği taşımasının ötesinde diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmasını ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden birini oluşturmaktadır. Kişinin bir haksızlığa uğradığını iddia edebilmesinin ya da maruz kaldığı

haksız bir uygulama veya işleme karşı haklılığını ileri sürüp kanıtlayabilmesinin, uğradığı zararı giderebilmesinin en etkili ve güvenceli yolu yargı mercileri önünde dava hakkını kullanabilmesidir (AYM, E.2017/178, K.2018/82, 11/7/2018, § 11).

Mahkemeye erişim hakkı bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına gelmektedir (Özkan Şen, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52).

Hak arama özgürlüğünün temel unsurlarından biri mahkemeye erişim hakkıdır. Mahkemeye erişim hakkı, hukuki bir uyuşmazlığın bu konuda karar verme yetkisine sahip bir mahkeme önüne götürülmesi hakkını da kapsar. Kişinin uğradığı bir haksızlığa veya zarara karşı kendisini savunabilmesinin ya da maruz kaldığı haksız bir uygulama veya işleme karşı haklılığını ileri sürüp kanıtlayabilmesinin, zararını giderebilmesinin en etkili ve güvenceli yolu yargı mercileri önünde dava hakkını kullanabilmesidir (AYM, E.2021/20, K.2022/84, 30/6/2022, § 10).

Anayasa'nın 13. maddesinde "Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz." denilmektedir. Buna göre temel hak ve özgürlüklere sınırlama getiren düzenlemelerin kanunla yapılması, Anayasa'da öngörülen sınırlama sebebine uygun ve ölçülü olması gerekir.

Bu itibarla mahkemeye erişim hakkını sınırlayan kanunun şeklen var olması yeterli olmayıp yasal kuralların keyfilğe izin vermeyecek şekilde belirli, ulaşılabilir ve öngörülebilir düzenlemeler niteliğinde olması gerekir.

Adil yargılanma hakkı, niteliği gereği devletin düzenleme yapmasını gerektiren bir haktır. Zira bu hakkın Anayasa'da zikredilmiş olması kendi başına bir anlam ifade etmemekte, bireylerin bu haktan yararlanabilmesi için devletin en azından yargı teşkilatını kurması ve yargılama usullerini belirlemesi gerekmektedir. Devletin düzenleme yetkisini haiz olduğu alanlarda belli ölçüde takdir yetkisine sahip olduğunun kabulü gerekir. Bu sebeple adil yargılanma hakkına yönelik sınırlamalar getirilirken kanun koyucuyu bağlayan belli bir meşru amaçlar listesi bulunmamaktadır. Ancak kanun koyucunun bu takdir yetkisinin Anayasa Mahkemesinin denetimine tabi olduğu açıktır (... .., B. No: 2019/12190, 22/2/2022, § 55).

Faiz başlangıç tarihinin ıslah tarihi olması, ıslah ile talep edilen miktarın zamanaşımı def'i nedeniyle reddine karar verilmesinin mahkemeye erişim hakkına müdahale teşkil ettiği açıktır. Bu müdahale, hukuki güvenlik ve istikrarın sağlanması ile mahkemeye erişim hakkı arasında makul bir denge kurulması şeklinde meşru bir amaca yönelik olmadığı anlaşılmaktadır.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. fıkrasında açık bir biçimde mahkeme veya yargı merciine erişim hakkından söz edilmese de maddede kullanılan terimler bir bütün olarak dikkate alındığında mahkemeye erişim hakkının da garanti altına alındığı sonucuna ulaşıldığını belirtmiştir (Golder/Birleşik Krallık [GK] B. No: 4451/70, 21/2/1975, §§ 28-36). AİHM'e göre mahkemeye erişim hakkı Sözleşme'nin 6. maddesinin birinci fıkrasında mündemiçtir. Bu çıkarsama, Sözleşmeciler devletlere yeni yükümlülük yükleyen genişletici bir yorum olmayıp 6. maddenin birinci fıkrasının birinci cümlesinin lafzının Sözleşme'nin amaç ve hedefleri ile hukukun genel prensiplerinin gözetilerek birlikte

okunmasına dayanmaktadır. Sonuç olarak Sözleşme'nin 6. maddesinin birinci fıkrası, herkesin medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili iddialarını mahkeme önüne getirme hakkına sahip olmasını kapsamaktadır (Golder/Birleşik Krallık, § 36).

Sözleşme'de açıkça yer almasa da Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) mahkemeye erişim hakkını adil yargılanma hakkının en temel unsurlarından biri olarak nitelendirmektedir (Roche/Birleşik Krallık [BD], B. No: 32555/96, 19/10/2005, § 117; Stanev/Bulgaristan [BD], B. No: 36760/06, 17/1/2012, § 229). AİHM, mahkemeye ulaşmayı aşırı derecede zorlaştıran ya da imkânsız hâle getiren uygulamaların mahkemeye erişim hakkını ihlal edebileceğini vurgulamaktadır (Golder/Birleşik Krallık [GK], B. No: 4451/70, 21/2/1975, § 36).

AİHM, bu ilkeler uyarınca mahkemelerin dava açılabilmesi için öngörülen yasal yükümlülükleri uygularken hem yargılama adaletinin zayıflamasına yol açacak düzeyde aşırı şekilcilikten hem de kanunlarda öngörülen usule ilişkin gereklilikleri abes hâle getirecek seviyede aşırı esneklikten kaçınması gerektiğini belirtmektedir. AİHM, kuralların belirliliği ve iyi adalet yönetimini sağlama amacına hizmet etme işlevlerini yitirmesi hâlinde ve davaların esasının yetkili mahkeme tarafından karara bağlanmasını önleyecek birtakım bariyerler oluşturma fonksiyonu görmeleri durumunda mahkemeye erişim hakkının zedeleneyeceğini ifade etmektedir (Eşim/Türkiye, § 21)

Mahkemeye erişim hakkı kapsamında yapılan değerlendirmede;

Anayasa Mahkemesi bireysel başvuru kapsamında yaptığı değerlendirmelerde mahkemeye erişim hakkının bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına geldiğini, kişinin mahkemeye başvurmasını engelleyen veya mahkeme kararını anlamsız hâle getiren, bir başka anlatımla mahkeme kararını önemli ölçüde etkisizleştiren sınırlamaların mahkemeye erişim hakkını ihlal edebileceğini ifade etmiştir (... .., B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52).

Yukarıda yer verilen tespitler ışığında ekte gönderilen dosyalardan da anlaşılacağı üzere davacının ıslaha konu dava değerinin artırılan kısmı yönünden davanın zamanaşımından reddedilmesine ilişkin uygulamanın başvurucaya şahsi olarak aşırı bir külfet yüklediği, davacının katlanmak zorunda kaldığı külfetin hedeflenen meşru amaçla karşılaştırıldığında orantısız olduğu, dolayısıyla müdahalenin ölçülü olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği açıktır.

Anayasa'nın 40. maddesi (Temel Hak Ve Hürriyetlerin Korunması) uyarınca yapılan değerlendirmede;

Anayasa'nın 40. maddesinin birinci fıkrasında "Anayasa ile tanınmış hak ve hürriyetleri ihlâl edilen herkes, yetkili makama geciktirilmeden başvurma imkânının sağlanmasını isteme hakkına sahiptir." denilmiştir. Anılan hükme göre kişilerin yargı makamları ile idari makamlar önünde haklarını arayabilmelerine kolaylık ve imkân sağlanması anayasal bir zorunluluktur. Bu zorunluluk, temel hak ve özgürlüğü ihlal edilen ya da ihlal edildiğini iddia eden kişilerin ilgili yargı veya idari merciler nezdinde şikâyetlerini dile getirmesi hususunda devlete gerekli ve yeterli mekanizmaları oluşturarak uygun koşulları sağlama yükümlülüğü getirmektedir (AYM, E.2019/102, K.2019/99, 25/12/2019, § 16).

Bu çerçevede Anayasa'nın anılan maddesinde güvence altına alınan etkili başvuru hakkı; anayasal bir hakkının ihlal edildiğini ileri süren herkese hakkın niteliğine uygun olarak iddialarını inceletebileceği makul, erişilebilir, etkili, ihlalin gerçekleşmesini veya sürmesini engellemeye ya da sonuçlarını ortadan kaldırmaya elverişli idari ve yargısal yollara başvuruda bulunabilme imkânının sağlanmasını teminat altına almaktadır (AYM, E.2019/102, K.2019/99, 25/12/2019, § 17).

Bu kapsamda yapılan değerlendirmede adil yargılanma hakkı ve mülkiyet hakkından kaynaklanan haklarını yargı mercileri önünde ileri sürebilmesi için uygun şartların sağlanması etkili başvuru hakkının bir gereğidir. Uygulama farklılığı sebebiyle bazen kısmi dava açılması gerekirken koşulları oluşmadan belirsiz alacak davası açılması nedeniyle dosyanın esası incelenmeksizin dava şartı yokluğundan reddedilmesi mahkemeye erişim hakkına müdahale teşkil ettiği, kısmi davanın faiz ve zamanaşımı yönlerinden mülkiyet hakkına sınırlama getirdiği, bu sınırlamaların amaç unsurunda eksiklik olduğu anlaşılmakla ilgili düzenleme Anayasanın 40. maddesine aykırıdır.

Anayasa'nın 141. maddesi (Duruşmaların Acık Ve Kararların Gerekçeli Olması - Davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması) uyarınca yapılan değerlendirmede;

Yargılamada taraflara belirli usule ilişkin güvenceler sağlayan adil yargılanma hakkının önemli unsurlarından biri de makul sürede yargılanma hakkıdır. Anayasa'nın 141. maddesinde "Davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması yargının görevidir" denilmek suretiyle davaların makul bir süre içinde bitirilmesi gerekliliği açıkça ifade edilmiştir. Bu ilke gereğince devlet, yargılamaların gereksiz yere uzamasını engelleyecek etkin çareler oluşturmak zorundadır. Bu bağlamda hukuk sisteminin ve özellikle yargılama usulünün yargılamaların makul süre içinde bitirilmesini mümkün kılacak şekilde düzenlenmesi ve davaların nedensiz olarak uzamasına yol açacak usul kurallarına yer verilmemesi, mahkemelerin nicelik ve nitelik bakımından yeterli miktarda insan kaynağı, araç ve gereçlerle donatılması makul sürede yargılanma ilkesinin bir gereğidir (AYM, E.2013/4, K.2013/35, 28/2/2013). Dolayısıyla yargılamaların makul sürede tamamlanması amacıyla mahkemeye erişim hakkına müdahalede bulunulması mümkündür.

Anayasa'nın hak arama özgürlüğü ve adil yargılanma hakkını düzenleyen 36. maddesinde bu hakka yönelik herhangi bir sınırlama nedeni öngörülmemiş ise de mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyişi ve yargılama usullerinin kanunla düzenleneceğini öngören Anayasa'nın 142. ve davaların mümkün olan süratle sonuçlandırılmasını ifade eden Anayasa'nın 141. maddelerinin hak arama özgürlüğü ve adil yargılanma hakkının kapsamının belirlenmesinde gözetilmesi gerektiği açıktır. Nitekim Anayasa'nın tüm maddeleri aynı etki ve değerde olup aralarında bir üstünlük sıralaması bulunmadığından uygulamada bunlardan birine öncelik tanımak mümkün değildir. Bu nedenle Anayasa kurallarından biri, diğerinin sınırını oluşturabilmektedir. Bu bağlamda hukuk sisteminin ve özellikle yargılama usulünün, yargılamaların makul süre içerisinde bitirilmesini mümkün kılacak şekilde düzenlenmesi ve bu düzenlemelerde davaların nedensiz olarak uzamasına yol açacak usul kurallarına yer verilmemesi makul sürede yargılanma ilkesinin bir gereğidir. Ancak bu amaçla alınacak kanuni tedbirlerin yargılama sonucunda işin esasına yönelik adil ve hakkaniyete uygun bir karar verilmesine engel oluşturmaması gerektiği de tartışmasızdır. Bu ilkelere uygun olmak kaydıyla yargılama yöntemini belirlemek ise Anayasa'nın 142. maddesi gereğince kanun koyucunun takdir yetkisindedir.

Etkili başvuru hakkı kapsamında yapılan değerlendirmede;

Anayasa'nın 40. maddesinde, Anayasa'da güvence altına alınmış hak ve özgürlükleri ihlal edilen herkesin yetkili makama geciktirilmeden başvurma imkânının sağlanmasını isteme hakkı (etkili başvuru hakkı) güvence altına alınmıştır. Etkili başvuru hakkı, kamusal görev ve yetkilerin kullanımında temel hak ve özgürlüklerin ihlal edilip edilmediğinin denetlenmesinin bir yolu olarak düzenlenmiştir.

Etkili başvuru hakkı anayasal bir hakkının ihlal edildiğini ileri süren herkese hakkın niteliğine uygun olarak iddialarını inceletebileceği makul, erişilebilir, ihlalin gerçekleşmesini veya sürmesini engellemeye ya da sonuçlarını ortadan kaldırmaya (yeterli giderim sağlama) elverişli idari ve yargısal yollara başvuruda bulunabilme imkânı sağlanması olarak tanımlanabilir (Y.T. [GK], B. No: 2016/22418, 30/5/2019, § 47; Murat Haliç, B. No: 2017/24356, 8/7/2020, § 44).

Yargılama sürecinin uzamasında yetkili makamlara atfedilecek gecikmeler, yargılamanın süratle sonuçlandırılması hususunda gerekli özenin gösterilmemesinden kaynaklanabileceği gibi yapısal sorunlardan ve organizasyon eksikliğinden de ileri gelebilir. Anayasa'nın 36. ve 141. maddeleri devlete, hukuk sisteminin -yargılama makamlarının davaları makul bir süre içinde karara bağlama yükümlülüğü de dâhil olmak üzere- adil yargılanma hakkının güvencelerini yerine getirebilecek biçimde düzenlenmesi sorumluluğunu yüklemektedir. Devlet, yargılama sisteminde çözüm bekleyen uyuşmazlıkların ve davaların makul sürede sonuçlandırılması için gerekli tüm tedbirleri almakla yükümlüdür. Bu yükümlülük, hukuk sisteminin adil yargılanma hakkının temel güvencelerini yerine getirebilecek biçimde düzenlenmesi sorumluluğunun bir görünümüdür.

Yapısal sorunlar ve organizasyon eksikliklerinin yol açtığı gecikmeler nedeniyle yargılama sisteminde çözüm bekleyen uyuşmazlıkların uzun bir süre içinde artması ve birikmesi sonucu yargılamalarda makul sürenin aşılması Anayasa'nın 36. maddesinin ihlaline yol açmaktadır. Anayasa'nın 36. maddesi gereğince, yargılama sisteminin mahkemelerin davaları makul bir süre içinde karara bağlama yükümlülüğünü yerine getirebilecek biçimde düzenlenmesi zorunludur. Hukuk sisteminde var olan yapısal ve organizasyona ilişkin eksikliklerin yargılama faaliyetinin makul sürede sonuçlandırılmamasını izah edemeyeceği açıktır.

Bu kapsamda Anayasa'nın 36. maddesinde koruma altına alınan makul sürede yargılanma hakkının korunmasının sağlanabilmesi, kamu makamlarının kişilerin bu haklarını ihlal etmelerinin önüne geçilebilmesi için makul sürede yargılanma hakkının ihlali iddialarına yönelik başvuruda bulunulabilecek etkili hukuk yollarının bulunması gerektiği açıktır. Bu yolun şikâyet konusu yargılamanın veya davanın uzun sürmesi nedeniyle ortaya çıkacak zararları giderecek çözümler sunabilmesi gerekir.

Yukarıda itirazın gerekçesi kısmında detaylıca açıklandığı üzere kısmi davanın harç tamamlama, alacağın zamanaşımına uğraması, faizin başlangıç tarihi yönüyle diğer dava türünden ayrıldığı ve bu farklılıkların yargılamanın en kısa sürede ve en az giderle sona erdirilmesi ilkesine aykırılık teşkil ettiği, ayrıca devletin gerekli düzenlemeleri yapma görevi kapsamında etkin başvuru hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

Netice itibarıyla yasadaki kısmi dava belirsiz alacak davası ayırımına son verilmesi, kısmi davanın kaldırılması, tam eda (belirli alacak) davası ve belirsiz alacak davası şeklinde

ikili bir ayırım oluşturmak üzere kısmi davaya ilişkin kısımların Anayasa'nın Hukuk devleti, Devletin kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmak, Kanun Önünde Eşitlik, Temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılması, Mülkiyet Hakkı, Hak Arama Hürriyeti, Temel Hak Ve Hürriyetlerin Korunması ve Davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması maddelerine aykırılık teşkil ettiği anlaşılmakla iptaline karar verilmesi gerekmektedir.

6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunun 43. maddesinin 3. fıkrası uyarınca Mahkemenizce re'sen gözetilecek diğer gerekçeler de göz önünde bulundurularak iptal kararı verilmesi talep olunur.

GEREĞİ DÜŞÜNÜLDÜ: Yukarıda açıklanan gerekçelerle;

1- Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 152/1 maddesi uyarınca,

6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun;

"Kısmi dava" madde başlığıyla düzenlenen 109. maddesinin madde başlığı olan

"Kısmi dava"

ibaresinin,

1. fıkrasının;

"Talep konusunun niteliği itibarıyla bölünebilir olduğu durumlarda, sadece bir kısmı da dava yoluyla ileri sürülebilir."

tamamının,

3. fıkrasında yer alan;

"...kısmi..."

ibaresinin,

Anayasanın 2., 5., 10., 13., 35., 36., 40. ve 141. maddelerine aykırı olması nedeniyle re'sen Anayasa Mahkemesine itiraz yoluna başvurulmasına ve hükmün bu ibarelerinin İPTALİNİN istenilmesine,

2- 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunun 40. maddesi uyarınca;

a- Başvuru kararının aslı ile tutanağın ve dava dosyasında yer alan evrakın onaylı birer örneğinin oluşturulacak dizi listesine bağlanılarak bir dosya halinde Anayasa Mahkemesine GÖNDERİLMESİNE,

b- Başvuru dosyasının Anayasa Mahkemesine gönderilmesinden itibaren 5 ay BEKLENİLMESİNE, bu süre içinde karar verilmezse davanın yürürlükteki hükümlere göre

Esas Sayısı : 2025/169

Karar Sayısı : 2025/157

(Anayasa Mahkemesinin kararı esas hakkında karar kesinleşinceye kadar gelmesi halinde Anayasa Mahkemesi hükmüne uyulması koşuluyla) SONUÇLANDIRILMASINA,”